

Votre Programme Matmidim – CHIOUR GUIMEL
Parashat Vayéchev – du 13 au 17 Décembre 2020

בס"ד

Matmidim

Programme d'étude Mondial

Sujet de la semaine :

Amen Yétoma

L'étude de cette semaine est dédiée Léilouy Nishmat de

Marcel Mordéh'aï Ben Julie

ת.נ.צ.ב.ה.

matmidim.com

Cette semaine, le sujet d'étude porte sur **la Mitsva de répondre Amen aux Brahot et sur Amen Yetoma.**

Si nous avons une obligation de répondre Amen, certaines fois ça devient interdit. Nous étudierons les Dinim sur Amen Yetoma, c'est-à-dire l'interdit de répondre Amen dans certains cas où la Brah'a n'a pas été entendue, puis si quelqu'un n'a entendu qu'une partie de la Brah'a.

Attention, dans cette Souguia les textes traitent parfois de plusieurs sujets en même temps et il faudra donc savoir les retenir pour finaliser leur compréhension en fin de semaine ...

Bon Limoud sur Matmidim !

Tephila avant le Limoud

יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו, שלא יאָרע דבר תקלה על ידי, ולא אָכשל בדבר הלכה, וישמחו בי חבְרי, שלא אמר על טמא טהור ולא על טהור טמא, ולא על מתר אָסור ולא על אָסור מתר, ולא יכשלו חבְרי בדבר הלכה ואשמח בהם. פי' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה. גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך.

Tephila après le Limoud

מוֹדָה אָני לְפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁשָּׁמַתְּ חֻלְקֵי מִיּוֹשְׁבֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ. וְלֹא שָׁמַתְּ חֻלְקֵי מִיּוֹשְׁבֵי קְרִנּוֹת. שָׂאֲנִי מִשְׁכִּימִים וְהֵם מִשְׁכִּימִים. אָנִי מִשְׁכִּימִים לְדַבְרֵי תוֹרָה וְהֵם מִשְׁכִּימִים לְדַבְרֵי בְטָלִים. אָנִי עֹמֵל וְהֵם עֹמְלִים. אָנִי עֹמֵל וּמְקַבֵּל שְׂכָר וְהֵם עֹמְלִים וְאֵינָם מְקַבְּלִים שְׂכָר. אָנִי רָץ וְהֵם רָצִים. אָנִי רָץ לַחַיִּי הָעוֹלָם הַבָּא, וְהֵם רָצִים לְבָאָר שְׁחַת. שְׂנֹאֲמַר וְאַתָּה אֱלֹהִים תּוֹרְדֵם לְבָאָר שְׁחַת. אֲנִשִּׁי דְמִים וּמְרָמָה לֹא יִחְצוּ יְמֵיהֶם, וְאֲנִי אֲבַטַח בְּךָ.

Programme du Dimanche

1. Source de la Mitsva de répondre Amen

לז. אמר להם הממונה פרק שלישי יומא

תניא רבי אומר² כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלהינו אמר להם משה לישראל בשעה שאני מזכיר שמו של הקב"ה אתם הבו גודל¹ חנניה בן אחי ר' יהושע אומר³ זכר

רש"י ברכות כא. ד"ה כי שם וכו'

דדברי תורה כתיב: כי שם ה' אקרא. כשצא משה לפתוח דדברי שירה אמר להם לישראל אני אברך תחלה ואתם ענו אחרי אמן כי שם ה' אקרא דברכה אתם הבו גודל לאלהינו דאמן הכי מפרשי לה דמסכת יומא (דף לז.):

לז. שבועת העדות פרק רביעי שבועות

רש"י

דאתית להכי התם נמי לא כתיב וארור אמר רבי יוסי ברבי חנינא² אמן בו שבועה בו קבלת דברים בו האמנת דברים בו שבועה דכתיב¹⁰ ואמרה האשה אמן אמן בו קבלת דברים דכתיב¹¹ ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת לעשות אותם ואמר כל העם אמן בו האמנת דברים דכתיב¹² ויאמר ירמיה [הנביא] (אל חנניהו) אמן בן יעשה ה' יקם ה' את דברך אמר רבי אלעזר: לאו שבועה

אמן בו שבועה. העונה אמן אחר שבועה כמוצא שבועה מפיו: בו קבלת דברים. האומר לחזירו על מנת שתקיים לי תנאי כך וכך ואמר אמן קבל דבריו⁹ ותייב לקיים תנאו: בו אמנת דברים. וראוי לענות אמן על דבר תפלה ותמנה שהוא לשון מאמן הדברים שיהא רצון שיהא אמת כן: ואמרה האשה אמן אמן.

רבינו בחיי שמות פרשת בשלח פרק יד

[...] ומפני שהאמונה יסוד כל התורה כולה תקנו לנו רז"ל בתפלה ובברכות לענות אמן, שהוא נגזר מלשון אמונה ומלשון הודאה שמקבל עליו דברי המברך ומודה בהם, וזהו שאמרו רז"ל: (שבועות לו א) אמן קבלה, אמן שבועה, אמן קיום, ועל זה אמרו: (נזיר טו ב) גדול העונה אמן יותר מן המברך

ובאור הענין: כי המברך מעיד בברכתו של הקב"ה שהוא מקור הברכה, והעונה אמן הוא מקיים השטר והוא העקר, שאין קיום העדות בעד ראשון אלא בעד שני, שהעדות נגמר על ידו והעונה אמן הוא העד השני וצריך הוא שיצטרף עם העד הראשון שהוא המברך כי עמו העדות קיים [...]

2. Amen Yetoma

Définir selon Rachi et Tosfot quand est-ce que le Amen devient Yetoma.

שלושה שאכלו פרק שביעי ברכות מזו.

<u>תוס'</u>	שגדול הימנו הרשות בידו רבה בר בר חנה הוה עסיק ליה לבריה בי רב שמואל בר רב קטינא קדים ויחיב וקמתני ליה לבריה אין הבוצע רשאי לבצוע עד שיכלה אמן מפי העונים רב חסדא אמר ימפי רוב העונים א"ל רמי בר חמא מ"ש רובא דאכתי לא כליא ברכה מיעוטא נמי לא כליא ברכה א"ל שאני אומר כל העונה אמן יותר מדאי אינו אלא טועה: ת"ר י"אין עונין לא אמן חטופה ולא אמן קטופה ולא אמן יתומה ולא יורוק ברכה מפיו בן עזאי אומר כל העונה אמן יתומה יהיו בניו יתומים חטופה יתחטפו ימיו קטופה יתקטפו ימיו וכל המאריך באמן מאריךין לו ימיו ושנותיו רב ושמואל הוו יתבי	<u>רש"י</u>
<p>אמן יתומה. שאין שומע הברכה מפי המזכיר ועונה אחר האחרים ששמעו אמן תימה דהא אמרינן בסוכה (פ"ה דף ט"ז): כאלכסנדריא של מצרים שהיה שם קהל גדול ולא היו יכולים כולם לשמוע מפי המזכיר והיו מניפים בסודרים כדי שידעו חתימת הברכות ויענו אמן וי"ל שהיו יודעים באחו ברכה החזן עומד אמנם לא היו שומעים אותו אבל הכא מיירי שאינם יודעים כלל היכן החזן עומד ומתפלל ובאחו ברכה הוא עומד אלא עונה אחר האחרים בלא שמיעה ולא ידיעה:</p>		<p>ר"ז: קדים. רבה בר בר חנה ליטב על השולחן ולשנות לבנו הלכות סעודה לפי שהחתן רגיל לבצוע והיה מלמדו היאך יעשה: לבצוע. לפרוס הפרוסה מן הפת: עד שיכלה אמן מפי העונים. אמן אחר ברכה המוציא דאף עניית אמן מן הברכה היא ואמרי' בפרק כ"ד מזכרין (ע"ל דף ט"ז): כריך שתכלה ברכה קודם בליעה: חטופה. שקורין את האלף בחטף ולא בפתיחה ואומר אמן והוא כריך לומר אמן: קטופה. שמחסר קריאת הנו"ן שאינו מוציא בפה שמהא נכרת: יתומה. שלא שמע הברכה אלא ששמע שעונין אמן. והא דאמרי' בהחליל (סוכה נ"א): כאלכסנדריא של מצרים היו מניפים בסודרים כשהגיע עת לענות אמן אלמלא לא שמעי וקא ענו הנהו מידע ידעי שהם עונים אחר ברכה ועל אחו ברכה הם עונים אלא שלא היו שומעים את הקול: ולא יורוק ברכה מפיו. במהירות שדומה עליו כמשא אלא שחוק קבוע הוא לו: וקא מסרהב</p>

Programme du Lundi

Comment comprenez l'avis du Aroukh dans Amen Yetoma ? Dans quel sens rapporte-t-il l'avis du Gaon Rav Cohen Tsedek ?

תוספות מסכת סוכה דף נב עמוד א

וכיון שהגיע לענות אמן מניף בסודר וכל העם עונין אמן - בערוך קשיא ליה לרבינו נסים הא דאמר בריש גמרא דשלשה שאכלו (ברכות דף מז.) אין עונין אמן יתומה והא הכא לא שמעו הברכה אלא בהנפת הסודרין יודעין שהגיע עונת אמן והן עונין אמן יתומה ומפרש בשם רבנן דבני מערבא שעל מי שהוא חייב ברכה קאמר ובענייתו אמן רוצה לצאת ידי חובתו צריך שישמע ואחר כך יענה אמן ולא יענה אמן יתומה והא דעונין אמן בהנפת סודרין היינו בקריאת ספר תורה ולא בתפלה ולא בדבר ששליח מוציא רבים ידי חובתן וכן מפרש בגמרא דפירקין בירושלמי בימה של עץ באמצע וחזן הכנסת עליה עמד אחד מהן לקרות היה הממונה מניף בסודרין והם עונין אמן על כל ברכה וברכה ירושלמי בסוף אלו דברים קאמר איזו היא אמן יתומה הונא אמר רב הן הן דחייב לומר ברכה ולא ידע מה הוא עונה ורב כהן צדק גאון אמר חייב צבור לשתוק ולשמע כל ברכה וברכה מפי החזן ואח"כ יענה אמן לאחר שתכלה הברכה מפי המברך ועוד יש לומר יודעים היו לכונן סדר הברכות שזו אחר זו במנין שמונין כסדרן

Comment est-ce que le Roch est-il Possek ? Comme Rachi ? Rabenou Nissim ? Ou prend-il en compte les deux avis ?

רא"ש מסכת ברכות פרק ז סימן יז

ת"ר אין עונין לא אמן חטופה כאלו אל"ף נקודה בחטף ולא אמן קטופה שאינו מזכיר כל האותיות ולא אמן יתומה ירושלמי סוף פ' אלו דברים איזו היא אמן יתומה א"ר אבא דין דיתיב למברכה [והוא ענה] ולא ידע למה הוא עונה והא דאמר' בפ' החליל (דף נא ב) גבי דיפולסטין של אלכסנדריא של מצרים החזן היה עומד על הבימה ומניף בסודרים בשעת גמר ברכה כדי שיענו אמן התם היו יודעים סדר הברכות ועל איזו ברכה עונין אמן אימא נמי כבר התפללו ולא היו חייבים באותה ברכה

Rabénou Yona considère-t-il que répondre aux Brah'ot de la H'azara est une H'ova ?

רבינו יונה על הרי"ף מסכת ברכות דף לד עמוד ב

אין עונין לא אמן חטופה ולא אמן קטופה ולא אמן יתומה וכו'. חטופה הוא שחוטף המלה ואומר אותה במהירות. קטופה הוא שאינו מזכיר כל האותיות ויתומה פירשו בירושלמי כגון ההיא דמיחייב לברכה והוא עני ולא ידע מאי דעני ומקשינן על זה מדאמרין בסוכה בפ' החליל (דף נא א) מעשה באלכסנדריא של מצרים שהיתה בית הכנסת גדולה ולא היו יכולים כלם לשמוע הברכה מהחזן ושיענו אמן וכשהיה מגיע החזן לסוף הברכה היו מניפין בסודרים כדי שיכירו אותם שלא היו יכולין לשמוע ששם היה חתימת הברכה ויענו אמן הנה שלא היו שומעין הברכה והיו עונין אמן ונראה למורי הרב נר"ו לתרץ דהתם מתוך כך היה מותר מפני שכבר התפללו כל אחד ואחד וכיון שלא היו עושין לחיוב שכבר יצאו ידי חובתן לא נחוש אם לא שמעו הברכה אלא כשמתכוין לצאת מחיוב בעניית אמן צריך שישמע הברכה ויש מתרצין בענין אחר דהתם כיון שהיו יודעין על

איזה ברכה היו עונין אמן שכל הברכות היו אומרים על הסדר ועל כל ברכה וברכה היו מניפין והיו מבינין כלם איזו ברכה היו אומרים בכל שעה ושעה כמאן דשמע לה לברכה דיינין ליה ולפיכך מותר וכי אמרינן אין עונין אמן יתומה זהו כשאינו יודע איזו ברכה אומרים ולמדנו כפי זה התירוץ שאפי' לא נפטרו מן החיוב ואינן שומעין הברכה מהחזן אם יודע איזו ברכה אומר כמאן דשמעי' ליה דמי ויוצאין ידי חובתן

רמב"ם הלכות ברכות פרק א

הלכה יא

כל השומע ברכה מן הברכות מתחלתה ועד סופה ונתכוון לצאת בה ידי חובתו יצא ואע"פ שלא ענה אמן, וכל העונה אמן אחר המברך הרי זה כמברך והוא שיהיה המברך חייב באותה ברכה, היה המברך חייב מדברי סופרים והעונה חייב מן התורה לא יצא ידי חובתו עד שיענה או עד שישמע ממי שהוא חייב בה מן התורה כמוהו

הלכה יג

כל השומע אחד מישראל מברך ברכה מכל הברכות כולן אע"פ שלא שמע הברכה כולה מתחלתה ועד סופה ואע"פ שאינו חייב באותה ברכה חייב לענות אמן, ואם היה המברך (עכו"ם או) אפיקורוס או כותי או תינוק המתלמד או שהיה גדול ושינה ממתבע הברכה אין עונין אחריהן אמן

(La guemarra de cette Halah'a sera traitee ultérieurement, cependant il est nécessaire de la connaître maintenant afin de comprendre le Léh'em Mishné ci-après)

הלכה יד

כל העונה אמן לא יענה לא אמן חטופה ולא אמן קטופה ולא אמן קצרה ולא ארוכה אלא אמן בינונית, ולא יגביה קולו יותר מן המברך, וכל מי שלא שמע את הברכה שהוא חייב בה לא יענה אמן בכלל העונים

Comment le Léh'em Mishné comprend-il le Rambam pour quelqu'un qui n'a rien entendu mais n'est pas Hayav de la Berah'a ? Même question pour quelqu'un qui est H'ayav et qui n'a entendu que la fin de la Berah'a, dans un endroit où il entend d'autres personnes répondre.

לחם משנה הלכות ברכות פרק א הלכה יד

יד] וכל מי שלא שמע את הברכה שהוא חייב בה לא יענה אמן בכלל העונים. משמע דמה שהוצרך לומר שהוא חייב הוא כדי לתרץ ההיא קושיא מאלכסנדריא של מצרים וכדחילק רבינו נסים ז"ל דהיינו בברכה שהוא חייב בה וצריך לצאת ולכך כיון דצריך לצאת לא יענה אמן דאינו יוצא באותה הענייה. וקשה דבמאי עסקינן אי דלא שמע הברכה כלל אפילו מי שאינו צריך לצאת לא יענה דהא למעלה אפילו במי שאין חייב הצריך שישמע הברכה שכן כתב אע"פ שלא שמע וכו' משמע דסופה מיהא בעי לשמוע, מיהו לזה י"ל דמ"ש רבינו למעלה הוא לחיובא דוקא אבל למצוה אפילו שלא ישמע סופה מצוה. אבל קשה מה השמיענו כאן הא למעלה השמיענו יותר דאפילו ששמע הברכה בסופה אם לא שמעה כולה לא יצא ידי חובתו וכל שכן היכא דלא שמעה כלל. ואי איירי רבינו ז"ל במי שלא שמעה כולה אלא סופה ולהכי קאמר דדוקא מי שחייב ורוצה לצאת לא יענה אבל מי שאינו רוצה לצאת יענה מכל מקום קשה דכבר אמר רבינו ז"ל הדין זה למעלה. וי"ל דרבינו איירי במי שלא שמע הברכה כולה אלא סופה ובא להשמיענו דאפילו יהיו רבים העונים ובודאי שהם אינן עונין אמן יתומה ואם כן הוה אמינא דיכול לענות עמה קמ"ל דלא יענה אמן בכלל העונים ודלא כרבינו האי שכתב הרב ב"י בא"ח סימן קכ"ד

שמי ששמע רבים מישראל שעונים אמן וחזקתן שאין עונים אלא א"כ שמעו הברכה כתיקנה אין חוששין לאמן יתומה

Programme du Mardi

טור אורח חיים הלכות תפילה סימן קכד

[...] לא אמן יתומה שלא שמע ברכה מפי המברך ופירש ר"י ה"מ שלא יצא ידי חובת הברכה ועונה אמן כדי לצאת אבל אם כבר יצא לית לן בה אבל מדברי רב כהן צדק משמע אפילו אם יצא כבר לא יענה אמן יתומה (י)שכתב חייבין הציבור לשתוק ולשמע כל ברכה וברכה מפי החזן ואחר כך יענו אמן כי העונה אמן (יא)ולא שמע הברכה היא אמן יתומה והכי מסתבר טפי ומיהו אם יודע איזו ברכה סיים אע"פ שלא שמעה מפיו יכול לענות אמן כדמוכח במסכת סוכה בב"ה של אלכסנדריא היו מניפין בסודרין להודיע שסיים ש"צ ברכה ויענו אמן אלמא שהיו עונים אע"פ שלא שמעו מפיו וצ"ל שהיו מכוונים בחשבון הברכות לידע איזו ברכה הוא אומר [...]

Le Beit Yossef est-il d'accord avec l'explication du Tour sur Rav Cohen Tsedk ?

Comment comprend-il le H'iyouv de répondre à la H'azara ? Pourquoi l'avis de Rav Cohen a-t-il été rapporté ?

Comment comprend-il l'avis du Roch ?

בית יוסף אורח חיים סימן קכד

ח. [...] לכן נראה לי דאם איתא דרב כהן לאיפלוגי על רבינו ניסים אתא אפילו בברכות שאינו חייב בהם כלל סבר דהוי אמן יתומה ואין צריך לומר בברכות התורה וכיוצא בהם ומה שכתב חייבים הציבור לשתוק ולשמע כל ברכה וברכה מפי החזן לאו דוקא מפי החזן אלא כלומר מפי המברך דלא שאני ליה בין ברכות התפילה לברכות התורה ולשאר ברכות בכולהו סבר דהויא אמן יתומה כל שעונה אמן בלא שמיעה ואע"פ שאינו מחוייב באותה ברכה וזה נראה שהוא דעת רבינו בדברי רב כהן ולכן הוכרח לתרץ בההיא דהחליל שהיו מכוונים בחשבון הברכות לידע איזו ברכה הוא אומר: אבל לא משמע כן מדברי התוספות (סוכה נב. ד"ה וכיון) שכתבו קשיא לרבינו ניסים הא דאמרינן בריש שלשה שאכלו (מז). אין עונים אמן יתומה וכו' ומפרש בשם רבנן דבני מערבא שעל מי שהוא חייב ברכה קאמר וכו' והא דעונים אמן בהנפת סודרין היינו בקריאת ס"ת ולא בתפילה ולא בדבר ששליח ציבור מוציא הרבים ידי חובתן וכן מפרש בירושלמי (סוכה פ"ה ה"א) בימה של עץ באמצע וכו' רב כהן צדק גאון אמר חייבים הציבור לשתוק ולשמע כל ברכה וברכה מפי החזן ואח"כ יענו אמן לאחר שתכלה הברכה מפי המברך ועוד יש לומר יודעים היו לכוין סדר הברכות שזו אחר זו במנין שמונין כסדרן עכ"ל נראה מדבריהם דלרב כהן לא צריכין לתרוצי האי תירוץ דידועים היו לכוין סדר הברכות וכו'. ונראה לי שהם סוברים דרב כהן לא לאיפלוגי אתא אלא אדרבה רבינו ניסים מייתי ראייה מדבריו דמשום דרבינו ניסים אוקי ההיא דהחליל בברכות דקריאת התורה דוקא אבל בברכות התפילה לא והוא אפשר לאקשווי דאמאי אמר דבברכות התפילה לא הרי כשחוזר שליח ציבור התפילה כבר התפללו רוב הציבור ויצאו ידי חובתם ואינם חייבים לענות באותם הברכות וא"כ יכולים היו לענות אמן על אותם הברכות בלא שמיעה ובלא ידיעה אלא בהנפת הסודרים בלבד ולזה הביא ראייה מדכתב רב כהן שחייבים הציבור לשתוק ולשמע וכו' כלומר שאע"פ שכבר התפללו הציבור ויצאו ידי חובתם מאחר שתקנת חכמים היא שיחזור שליח ציבור התפילה כדי להוציא

את שאינו בקי חייבים הציבור אף הבקיאים לשתוק ולשמע כל ברכה וברכה מפי החזן ואח"כ יענו אמן וכשאינן מכוונים לברכות שליח ציבור נראה כברכה לבטלה אלמא דברכות התפילה בחזרת שליח ציבור הוו להו ברכות חובה אע"פ שכבר התפללו הציבור והילכך אי אפשר לענות אחריהם אמן בהנפת הסודרים לבד אבל ברכות התורה אין הציבור חייבים בהם שאע"פ שתקנת חז"ל היא לקרות בתורה בציבור הברכות לא לצורך הציבור נתקנו אלא מפני שהקורא בציבור ראוי לו לברך וכיון שאין הציבור חייבים באותם ברכות כלל יכולים הם לענות אמן על ידי הנפת הסודרים אע"פ שלא שמעו הברכות וגם אינם יודעים אם היא ברכה ראשונה או אחרונה כן נראה לי שמפרשים התוספות דברי הערוך: ומכל מקום אע"פ שרב כהן צדק לא יחלוק על רבינו ניסים כבר נתבאר שרש"י (מז. ד"ה יתומה) והתוספות (ד"ה אמן) בפרק שלשה שאכלו אינם מחלקים בין נתחייב באותה ברכה ללא נתחייב בה דאפילו לא נתחייב בה אסור לענות אמן יתומה וכל שיודע איזו ברכה הוא גומר אע"פ שלא שמע אותה והוא מחוייב בה עונה אמן אחריה ולא מיקרי אמן יתומה וכן כתבו תלמידי ה"ר יונה (לה. דיבור ראשון) בהדיא דלפי פירוש זה אפילו לא נפטרו מן החיוב ואינם שומעים הברכה מן החזן אם יודע איזו ברכה אומר כמאן דשמע דמי וזהו מה שפירש רבינו בדברי רב כהן צדק: נמצא בדברי כל סברא מאלו להקל ולהחמיר שאם לא שמע הברכה אבל יודע איזו ברכה הוא מברך אפילו אם הוא מחוייב בה עונה אמן ונפטר בכך לדעת רש"י והתוספות בפרק שלשה שאכלו ולדעת ה"ר יונה ורבינו ניסים אינו עונה אמן דהוי עונה אמן יתומה מאחר שהוא מחוייב בה ואם אינו מחוייב באותה ברכה ולא שמע אותה וגם לא ידע איזו ברכה הוא מברך לדעת ה"ר יונה ורבינו ניסים עונה אמן אחר העונים ולא הויא אמן יתומה מאחר שאינו מחוייב באותה ברכה ולדעת רש"י והתוספות אינו עונה אמן דהויא אמן יתומה וברכות התפילה שחוזר השליח ציבור למי שכבר התפלל לדעת ה"ר יונה אין דינה כברכת חובה: ודעת הרמב"ם כדעת הירושלמי וכדברי רבינו ניסים וה"ר יונה ז"ל שכתב בפ"א מהלכות ברכות (הי"ד) כל מי שלא שמע הברכה שהוא חייב בה לא יענה אמן בכלל העונים משמע דלא קפדינן אלא בברכה שנתחייב בה אבל בברכה שלא נתחייב בה לית לן בה. וכיון דהרמב"ם מסכים לדברי רבינו ניסים וה"ר יונה וגם הרא"ש כתב כן בתירוצא בתרא ומפורש בירושלמי כדבריהם הכי נקטינן:

בית הבחירה (מאירי) מסכת ברכות דף מז עמוד א

[...] ויש מפרשים אמן יתומה שלא ענה תכף לברכה אלא אחר זמן

משנה ברורה סעיף ח'

(Saïf Vav en option)

הלכות תפלה סימן קכד

וברוך (י) שמו: ו' ויענו אמן אחר כל ברכה בין אותם שיצאו ידי תפלה בין אותם (כג) שלא יצאו * (כד) ובכוונה שיכוין בלבו (כה) אמת היא (יא) [ד] הברכה שבירך המברך ואני מאמין בו: ז' לא ישיח שיחת (יב) חולין (כו) בשעה שש"צ חוזר התפלה ואם שח הוא חוטא וגדול עונו (כז) מנשוא וגורערים בו: הגה וילמד בניו (יג) (כח) הקטנים שיענו אמן כי מיד שהמיוק עונה אמן יש לו חלק לעולם הבא (כ"ג): ח' לא יענה אמן חטופה דהיינו כאילו האלף נקודה (יד) (כט) בחטף וכן שלא יחטוף וימהר לענות אותו (ל) קודם שיסיים המברך וכן לא יענה אמן קטופה דהיינו שמחסר * קריאת הנו"ן ואינו מוציאה בפה שתהא נכרת (גס לא יפסיק באמצע המלה) (נ"י) שס' הערוך) ולא יענה אמן יתומה דהיינו (לא) שהוא

ז"טור והר"ח ח"א"ח
בס"ר יונה ט' נכרות
מ"י ז"טור בס"ר ר"י

באר היטב

(י) שמו. ולא יאמר הגדול. ופשוט דאם עוסק במקום שאינו רשאי להפסיק אסור לאומרו מגן אברהם. ועיין לעיל סימן ס"ו סעיף קטן ט' מש"ש: (יא) הברכה. וזהו צרכה הודאה כגון ברוך שאמר וישמחה וגאל ישראל. אבל בתפלה צריך שיכוין אמת היא ואני מתפלל שיאמנו דבריו מ"א עיין ב"ח ובשל"ה ובספר נגיד ומזוה: (יב) חולין. ולא לומר עם הש"ס ולא יאמר הי"ח עם הש"ס עיין בטור. ועי' מ"ש בסק"ז: (יג) הקטנים. וצריך שיחנכו שיעמדו באימה וציראה. ואותן שרצים ושבים צב"כ בשחוק מוטב שלא להביאם. של"ה מ"א: (יד) בחטף. פי' בשו"א. וה"ה שלא יאמר אמן בשאר נקודות בשורק או

שערי תשובה

ענה"ט ועיין בתשובת הרא"ש דלוחם האומרים עם הש"ץ באמצע הברכה אף שאין כאן צרכה לנעולה שאין פותחין וחותמים בברוך וגם יש ט' דליחי מ"מ נראה כקלות ראש. וכי' בשם מאמר מרדכי דמ"ש בש"ע שישחוק היינו שלא ידבר דברים בטלים או ש"ד שאינם מתפלת י"ח וגם אין אסור קלות ראש אלא במגביהים קולם אבל בלחש נראה דעדיף טפי שמכוין יותר למה שאמר החזן ומדברי הב"ח והא"ר משמע דאפילו בלחש איכא קפידא והוא אינו סוכר כן ע"ש ונראה לנהוג כהב"ח והא"ר דיש לחוש דבשיגרא דלישנא יבא גם כן לומר הברכה והיה צרכה לנעולה. ויש נוהגין בדמיון ר"ה בפסקו מלכיות וזכרונות שזפרות לומר בלחש הפסוקים עם הש"ץ כדי לעורר עצמם בזכות הל' ואין לחמוס בידם ומ"ש בשם הרמ"ע מפלנו כתב בש"ץ דלחוש קמאי ע"ו ובפרט בידוע כבודן של דברים כו' והאנשים הנגשים אל השם נהגו כמנהג חסידים הראשונים להיות הקידור פתוח לפנייהם כחורת

התפלה ולכוון בכל מלה עיין שם. וכ"כ בשל"ה: [ד] הברכה. ענה"ט ומינה שיאמנו הוא ט"ס וצריך להיות שיאמנו וכתב דר"י בשם מהר"ם מולכו מי שזודמן לו לענות אמן על ב' דברים עונה שני אמינים זה אחר זה ולא דמי לשמע שמע דהכא הוא על שני דברים וטפי עדיף לומר אמן ואמן ע"ש ועפר"ח סימן ס"א:

משנה ברורה

ועוד אם כשמוזכרין צדיק בשר ודם צריך לברכו שנאמר זכר צדיק לברכה צדיקו של עולם עכ"ל (כג) וזכרות שחיתמתן קצר רק כב' מינות כפוקח עורים צרכה השחר וכה"ג בשמנה עשרה וכל הברכות מהנכון לש"ץ ליזרה אז שלא למהר כ"כ לחמוס חייב את הברכה אלא לשהות מעט כדי שכל העונים ישמעו איזה ברכה מסיים אח"כ וגם יהיו יכולים לענות האמן חייב (כד) דל"ה לפעמים ע"י הקול של עניית צ"ה וב"ש הרבה מהעונים אינם יודעים איזה ברכה מסיים וגם ענייתם הוא איננו חייב אחר שכלה הברכה וכ"ז יו חשש של אמן יתומה ודלקמן בסעיף ח' בהג"ה: (כז) שלא יצאו. ר"ל אע"פ שהם יוצאים עכשיו בתפילת הש"ץ אינם כעונים אמן אחר זכרות עומד שרי מ"מ הם אינם אומרים כלום אלא שומעים [לבוש]: (כד) ובכוונה וכו'. עיין במ"א כלל ו' שכתב דיכוין בעייניו אמן גם על מה שאמר המברך ברוך אתה ד' דהיינו שאמר

ובפרט במו"ק מנהג נכון הוא להמחין: * ובכוונה שיכוין בלבו אמת היא וכו'. עיין במ"ז מש"כ אבל בתפילה וכו' זהו מדברי המג"א בשם הב"ח ולפלא ששינה לשון הב"ח ששם כתב דזה יכוין דוקא באמצעות"ו משמע דראשונות שהן מיוחדות לשבח אין לכיין רק שאמת הוא דברי המברך כמו שכתב בשו"ע ומלשונם שכתב דזהו צרכה הודאה וכו' לא משמע כן ואולי דהוא פליג בזה על הב"ח וס"ל דצרכה מחיה ממים ג"כ יש בו ב' הכוונות דהיינו אמת שהוא מחיה ממים ויהי רצון שיתקיים בזהרה ואולי דגם צרכה ראשונה שייך זה דהיינו שעניית אמן הוא קאי על כל הברכה שצריך המברך שהוא גומל חסידים וקונה הכל וזוכר חסדי אבות ומביא גואל וכו' וא"כ שייך בזה ג"כ ב' הכוונות לבד צרכה אמת קדוש לחוד לא שייך רק כונה אחת ולכן כתב המ"א וצמ"ג לעיל בקימן ג"ל העתיק מן השל"ה דגב' ראשונות לא יכוין רק הכונה הכתוב בשו"ע ע"ש טעמו ולפלא שלא זכר כלל מדברי המ"א הזה שהעתיק את דברי הב"ח ושינה בלשונו משמע דהוא פליג ע"ו ונ"ע למעשה: * קריאת הנו"ן. נקט מילתא דשמיא וה"ה

ביאור הלכה

הש"ץ ברוך אתה ד' מגן אברהם יכוין העונה את האמן שיהיה מבורך שם ד' שהיה מגן אברהם וכה"ג בכל הברכות: (כה) אמת היא. וזהו צרכה הודאה כגון ברוך שאמר וישמחה וגאל ישראל וכה"ג צרכה בתפילה צריך שיכוין אמת היא וגם אני מתפלל שיהי רצון שיקיים דבר זה (כגון צרכה אתה חונן שביקש המתפלל חנונו מאתך וכו' בא"י חונן הדעת יכוין אמת שהוא חונן דעה ויהי רצון שיחונן לנו ג"כ דעה וכה"ג בכל הברכות) ובקדיש צריך לכיין על העמיד לבא שיאמנו דבריו (כה) מה שהוא מבקש שיגלה מלכותו בעגלה וצומן קריב דעיקר הענין בודאי יקויים לבסוף כמו שכתבו זיוס ההוא יהיה ד' אחד וגו'. כתב הפמ"ג בקימן י"א דהעונה אמן אחר צרכה המחזיר לא יאמר ביחד אמן מודים אהנו לך כי אמן קאי על הברכה כנ"ל ומודים הוא ענין בפני עצמו רק ישיא מעט אחר מינת אמן. (כו) מי שזודמן לו לענות אמן על ב' דברים עונה שני אמינים זה אחר זה וכוון בכל אמן את הענין על מה הוא עונה וטפי עדיף לומר אמן ואמן: ז' (כז) בשעה וכו'. ר"ל (כז) אפילו אם ירצה ליזרה בסוף כל צרכה לכיין ולענות אמן. כתב בשל"ה ראיתי מהחדשים אל דבר ד' שמשמין הקידור בפניהם בשעת חזרת התפילה ועיניהם וליבם שם שלא יראו חוזה ואז מכוונים על כל מלה ומלה: (כז) מנשוא. כתב בא"ר בשם הכל בו אי להאנשים שמשמין צעת התפלה כי ראינו כמה בהכ"נ נחרצו בשביל עון זה (כח) ויש למנות אנשים ידועים להשגיח ע"ו: (כח) הקטנים. וצריך שיחנכו (כט) שיעמדו באימה וציראה. והקטנים ציותר הרעים ושבים צב"כ בשחוק מוטב שלא להביאם דהרגל נעשה טבע וגם שמטרדיים להצבור בתפילתם. ומלבד כ"ו נכון להאב המביא קטנים כלאו לבהכ"נ להשגיח על צדיהם וסנדליהם אם הם נקיים כדי שלא להכשיל בזה להמתפללים בתוך ד' אמותיהם ועיין לעיל סימן פ"א נמ"כ ס"ק ג': ח' (כט) בחטף. פי' בשו"א (ל) וה"ה שלא יאמר אמן בשאר נקודות בשור"ק או בחול"ם וכה"ג כי בכל זה אין משמעות פירושו לשון האמנת דברים אלא (לא) יקרא האל"ף בקמ"ץ גדול: (ל) קודם שיסיים. ר"ל שימתין עד שיסיים הש"ץ (לג) כל המביא אחרונה לגמרי (לג) ויש אנשים שמתחילין לענות בעוד שהש"ץ עומד עדיין בחצי מינה אחרונה וזה אסור: (לא) שהוא חייב. דעת המחבר דדוקא אם רוצה ללכת באימה צרכה שהוא חייב כגון שרוצה ללכת ידי תפלה וקידוש וכה"ג (לד) אבל אם אינו חייב כגון שצרכה התפלל לעצמו אף דמזוה לכל אדם לשמוע חזרת הש"ץ מ"מ אין עליו חיוב בעצמיות הברכה וכ"ש אם האמן הוא מסתם צרכה דעלמא מותר לדעת המחבר לענות אף שהוא אינו יודע

שער הציון

(כג) פשוט: (כד) צ"י ומטעם זה יש נמנעין לומר צ"ה וב"ש דאמן חמיר ממנו ונ"ע במעש"ר] אבל נכון לעשות כמ"ש: (כה) פמ"ג: (כו) שע"ח: (כז) כ"מ מאחרונים: (כח) פמ"ג בשם וי העמודים ע"ש עוד: (כט) מ"א ופמ"ג ע"ש: (ל) לבוש: (לא) פמ"ג: (לב) פמ"ג: (לג) פמ"ג: (לד) אחרונים וכן מוכח מ"מ"מ: הגהות ותיקונים: א) באמצעות:

ליקושי דברי הרב: א) בשו"ע הרב סעיף ט' כתב: ואמן שאחר שאלות ובקשות כגון אמן שבקדיש וכי"ב יכוון על העמיד שיאמנו דבריו ובקשותיו של זה ויקיימו במהרה, ובברכות אמצעות של תפלה וברכת רצה ושים שלום שחתמתן הוא שבח והודאה לשמו וגם ייחול וקיוו שיקיים דבר זה במהרה, טוב לכוון ג"כ באמן ב' הענינים וכו'. - הרי שבברכות הראשונות ס"ל דיש רק כוונה אחת. אמת ואני מאמין בוה.

הלכות תפלה סימן קכד

קמט באר הגולה

חייב בברכה אחת * וש"צ מברך אותה * וזה אינו שומעה (לב) אע"פ שיוודע איזו ברכה מברך הש"צ מאחר שלא שמעה לא יענה אחריו אמן דהוי אמן יתומה: הגה * יש מחמירין דאפילו אינו (טו) מחויב בצאחה ברכה לא יענה אמן (לג) אם אינו יודע בצאחה ברכה קאי ש"צ דזה נמי מקרי אמן יתומה (טור בשם * [תשנ"ז]) ולא ימתין עם עניית האמן אלא * (לד) מיד (לה) שכלה הנכרה יענה (טו) [נה] אמן. (אנדורהס): י' ולא יענה (לו) אמן קצרה אלא ארוכה קצת י' כדי שיוכל לומר אל מלך נאמן ולא יאריך בה יותר מדאי לפי ש"אין קריאת התיבה נשמעת כשמאריך יותר מדאי: ט' אם יש (לו) קצת מהעונים * שמאריכין

שערי תשובה

באר היטב נחום וכו' שה"ן משמעות פי' האמנת דברים. לבוש: (טו) מחויבו. והב"ח החמיר אפילו אינו מחויב ואפילו יודע בצאחה ברכה קאי אם הנכרה היא להוציא רבים ידי חובתם. ולא שרי בידוע אלא"כ בנכרה

משנה ברורה

יודע על איזה ברכה הוא עונה רק ששמע לאחרים שעונים והרמ"א בהג"ה פליג ואוסר (לה) אפילו בכל הנכרות אם אינו יודע על איזה ברכה הוא עונה: (לב) אע"פ שיוודע. ובגון שהוא מכיר לפי סדר הנכרות (לו) או שחיסר משמעות רק סוף הנכרה: (לג) אם אינו יודע וכו'. ואם יודע על איזה ברכה הוא עונה מותר לענות בכל הנכרות (לו) אפילו נחזרת הש"ץ כיון שכבר התפלל ואינו מחויב בעצם הנכרה (לח) יש מאחרונים שמחמירין נחזרת הש"ץ וס"ל דמכיון דתיקון רבנן שיחזור ש"ץ התפלה אפילו כולם התפללו כאלו מחויבים בצאחה ברכה קרינן להו ואין להם לענות אפילו יודע בצאחה ברכה קאי הש"ץ אם לא שמע קיום הנכרה מהש"ץ גופא (לט) יש לחוש לזה לכתחילה לומר לשמוע כל ברכות י"ח מפי הש"ץ גופא וגם בלא"ה מזה לכיון לשמוע ברכה הש"ץ וכלעיל בש"ד (מ) אצל דביעבד אפי"ן אם לא שמע רק שידע איזה ברכה מי"ח מקיים הש"ץ יענה אמן כיון שכבר התפלל בעצמו: (לד) מיד. ותוך כדי דבור כדבור דמי ושיעור תוך כ"ד הוא מחלוקת הפוסקים י"ח שלשה תיבות י"ח ארבעה תיבות וצ"ח מזה לא יענה כלל דהוי בכלל אמן יתומה וצ"ח קי"ל דעד שכלו רוב הצבור לענות אמן הוא עדיין בכלל הנכרה ומותר לכ"ח לענות עמהם ועיין בס"ח" וביאור הלכה: (לה) שכלה הברכה. ואם הש"ץ מאריך בניגון של ואמרו אמן יאמרו הקהל אמן מיד כי הניגון הי הפסק (מה) ודוקא אם מאריך הרבה בניגון. ודוקא לענין קדיש שכבר כלל ע"ס הנקשה אחר תיבת חומן קריב או אחר תיבת דאמירין בעלמא (מג) אלא אם הש"ץ מאריך בשאר ברכה נכונה בצאחה נגון לא יענה אמן כ"ו אלא כ"ח א"ח ע"ס א"ח ע"ס של הנכרה: (לו) אמן קצרה. מפני שנראה שדומה עליו כמשה אלא כדי שיוכל וכו' כי זה פירושו של אמן וכ"ל בש"ח" והוא כ"ח ע"ס: (לז) קצת מהעונים. אצל (מג) על רוב הצבור מחויב להמתין בכל התפלה שלא להתחיל בנכרה שלאחריה עד שיענו אמן וכן (מד) בקדיש שלא להתחיל ימנך עד שיענו הרוב איש"ר וכן כל כה"ג ועו"ה הרבה אנשים נכשלין בזה כשמחללין לפני

אם מחקר קריאת האל"ף או המ"ם. כ"ח וע"ח: * ושליו צבור מברך אותה. נקט שליו צבור כדי לשלול מה דעת האורחות חיים בשם רב האי שהוצא בבי"ד דס"ל דנצטר עונה אע"פ שלא שמע בעצמו הנכרה ע"ש: * וזה אינו שומעה. פשוט דאפילו שמעה מחלמה כל שלא שמע בעצמו הנכרה לפי מה שמוטל לקמן בסמ"ח ר"ג ס"ג דהיכא שהיא רוצה לנאח בצאחה ברכה ר"ח לשמוע אותה מחלמה ועד סופה לכאורה אם חיסר משמעות אפילו רק חמלה הנכרה לנד שוב אין רשאי לענות אמן עליה ואין לומר דמאי גריעותא בנכרה זו מקמם ברכה דעלמא שאיני רוצה לנאח בה כלל דר"ח לענות אמן עליה א"כ אפילו לא שמעה כלל דודאי אינו יוצא בה נמי היא מותר אע"כ דכיון שהיא רוצה לנאח בה והוא עשה כצופן שאינו יוצא בה אכרי רבנן לענות אמן עליה א"כ כבה"ג נמי וז"ע:

* ויש מחמירין וכו'. ע"י במ"ס"ק ל"ג"ג שכתבו דכונן הרמ"א הוא בכל הנכרות כן כתבו כמה אחרונים בפירוש ודלא כפי"ח ומ"מ לניא ז"ע אם יש לנהוג בזה כפי שמחמירין הוה כי ה"ב"ח והט"ו ומגן גבירים כולם כחמד כהנא דבשאר ברכות שאיני מכין לנאח בהן מותר לענות אפילו לא שמע ולא ידע איזה ברכה אך ממ"א וא"ו"ח" מוכח דיש לנהוג כפי שמחמירין הוה ונראה דיש ואל מעשה עדיף כי יש עונש על העונה אמן יתומה כמו שאח"ל וגם כי כל חילם של הב"ח וט"ו הוא מהירושלמי שהוצא בט"ו ע"ש וגרסמינו הוא דין ריבוי למנכרה ואין ראה כ"כ שוב ראינו שהג"ר"א ביאורו רמז לזה ואח"כ מנא"ח בעו"ה"י מאור דוע הדפוס מחדש שכתב כן בהד"ח דלפי גרסמינו אין ראה לזה וגראה עיקר: כגרסמינו ע"ש א"כ פשוט דזה הוא טעם רש"י ותוספות שלא חלקו בזה:

* מיד שכלה וכו'. עיין במ"ס"ק ל"ג"ג שכתבו דשיעור מיד הוא חכ"ד והוא מהמפ"ג שכתב ד"ל ולא הביא ראה לזה ולכאורה אין זה פשוט כי"ב דהנה מקור דין זה הוא נובע מאנדורהס המובא בבי"ד ושם כתב ח"ל י"ח אמן יתומה שלאחר זמן מרובה שסיים הנכרה ענה אמן על דעת אותה ברכה ע"כ"ל משמע לכאורה מזה דלא תליא שיעורא בנדי דישור ואפשר דלישנא דהרמ"א דכתב מיד דחקו ולענין עיקר הדיון לכאורה קשה דהלא קי"ל דעד שלא כלה האמן מפי רוב העונים עדיין לא כליא ברכה וכדלקמן בסעיף ט' ו"ח ובסמ"ח קס"ו סט"ו לענין ציינת הפת ואפילו במקום שאין מוסיף יד חובתו בהנכרה נמי דינה ה"י ע"ש בפמ"ג ולא מחלקין שום ג"מ בין אם נמשך עניית העונים הנכרה יותר מכדי דיבור או לא וע"כ משום דנחשב כאלו עומד עדיין בצאחה ברכה כ"ו שלא ענה אמן וא"כ ה"ה בעניינו לענין איש יחיד שרואה לענות אמן על איזה ברכה ומשך יותר מכדי דיבור יותר מכדי דיבור אחר בנכרה המנכך דהלא הם מותרים להתחיל בתוך כדי דיבור דהוא עב"פ שחי חובת אחר המנכך ושיעור האמן הלא הוא כדי לומר אמן" א"כ ממילא כשיחמיל הוא קודם שהם יכלו הוא יותר מכדי דיבור יש לומר דשם שאני עונים הנכרה אמן אחר הנכרה ויודאי יש מהן כמה אנשים שהתחילו לענות אמן מכ"ד אחר הנכרה לכן אפילו מי שהתחיל לענות אמן אחר כך כ"ח ואחד הוא בתוך כדי דיבור של חבירו ודומיא דמאי דאמרינן בשבועות לענין עדות דף ל"ב ע"א כל אחד וא' בתוך כ"ד של חבירו ונזכר רפ"ד ע"ש א"ח מ"מ אין הוצע ר"ח להמתין רק עד שיתלו רוב העונים דמן הפסח אין מחמירין כולם לאמר זה אלא"ו רק מחמירין ח"כ ומי שמאריך בעניינו יותר מדאי אין לר"ח להמתין עליו משא"כ בעניינו באיש יחיד שרואה לענות אמן אחר הנכרה ר"ח שלא לשהות יותר מכדי דיבור אחר הנכרה. וי"ל להביא ק"ח ראה לדברי הפמ"ג מהא דאמרינן בשבועות ל"ו ע"א דאמן זו שבעה זו קבלת דברים זו האמנת דברים ע"ש וכדפסק ביו"ד סי' ר"ט ע"ש ביאור הגר"א ובסמ"ח ל"ו ס"ב ובי דינא דאמנת דברים ע"ש במ"מ וביאור הגר"א הי"ל ג"ח א"כ ה"ה בעניינו לענין אמן שהוא האמנת דברים וכדאיתא בבי"ד ר"ח ליהות דוקא בתוך כדי דיבור זה הנלעג"ד בענינו ק"ל לפי"ן אם אחד המתין ולא ענה עד שסיימו רוב העונים לענות ועניינו היה אחר"כ בתוך כדי דיבור של עניינים יתערב עמהם ולא יהיה אמן יתומה יש לענין לפי"ן לקמן בסעיף י"א בהמנכך שכתב דאם קודם שכלה עניית אמן מפי רוב הצבור וכו' ולפי דבריו אפילו לאחר שכלה בתוך כדי דיבור נמי אך לפי מה שכתב הטעם על דברי השו"ע בחידושי רע"א ובספר מגן גבירים והעמקוטס לקמן יתחיל הכל: * שמאריכין וכו'. * ואם המיעוט שלא סיימו אינם מאריכין

שער הציור

(לה) ע"מ וכו"מ מלחם מתודות ומ"א וא"ו דלא כט"ו ע"ה להקל מה אפי' להרמ"א: (לו) מוכח מהמפ"ג במ"ד אות ד' ע"ש ע"ד: (לז) ג"ח וא"ו וכו"ה בפירוש הרמ"א דלא כט"ו: (לח) לט"ט ומ"א בשם הב"ח: (לט) א"כ: (מ) א"כ ומאמר מרדכי: (מא) מ"א: (מב) פמ"ג: (מג) וזה לכו"ע ועיין בל"ח סי' קרי"ח סעיף קטן ל"ו שהוא החמיר ביותר מזה: (מד) שם בל"ח:

הגהות ותיקונים: (א) בסי"א: (ב) בסי"ו: (ג) ל"א: הגהות והארות: (1) עיין מי"ב סי' ר"ו ס"ק י"ב ובסי' רס"ו ס"ק שבעין זה:

Programme du Mercredi

3. Pouvoir répondre Amen si on n'a pas entendu toute la Brah'a

Comparaison entre celui qui répond Amen et celui qui dit la Brah'a

סוף המשנה ברכות פרק ח' דף נא:

למברך על המזון ואח"כ מברך על היין ועונין אמן אחר ישראל המברך ואין עונין אמן אחר כותי המברך עד שישמע כל הברכה כולה: גמ' תנו

רש"י

בגמרא (ס) מפרש פלוגתייהו: עונין אמן אחר ישראל המברך. אפילו לא שמע אלא סוף ברכה אבל לא לאחר כותי שמא ברך להר גריזים: גמ' שהיוס

Comment comprenez-vous que Rachi nécessite d'entendre la fin de la Berah'a ?

Expliquez la Guemarra suivante qui dit que l'on parle de quelqu'un qui n'a pas de H'youv d'après Rachi ou Rabenou Nissim

Quand est-ce que répondre Amen est plus grand, comme ou moins grand que dire la Brah'a ?

נג: אלו דברים פרק שמיני ברכות

דבר הבא בקטח סעודה (א) שומר לאכלו בלא ברכה עד שיסכוהו: שמן טוב. שיש בו בשמים מעכב את הברכה למי שרגיל (ב) בו: הדרן עלך אלו דברים

באכילה מועטת: בא להם יין וכו': למימרא ד'אע"ג דלא שמע כולה ברכה עונה יוכי לא שמע היכי נפיק אמר חייא בר רב בשלא אכל עמהן וכן אמר רב נחמן אמר רבה בר אבון בשלא אכל עמהן א"ל רב לחייא בריה ברי חטוף ובריך וכן אמר רב הונא לרבה בריה חטוף ובריך למימרא דמברך עדיף ממאן דעני אמן והתניא ר' יוסי אומר גדול העונה אמן יותר מן המברך א"ל ר' נהוראי השמים כן הוא תדע שהרי גוליידין יורדין ומתגרין [במלחמה] וגבורים יורדין ומנצחין תנאי היא דתניא אחד המברך ואחד העונה אמן במשמע אלא שממהדין למברך יותר מן העונה אמן בעי מיניה שמואל מרב מהו לענות אמן אחר תינוקות של

רש"י

טעוניה כוס ולצ"ה טעוניה כוס: היכי
נפיק. קס"ד באחד מן המסובין
עסקינן במתני': הטוף וברוך.
כשמושיטין כוס של ברכה הוי מחזור
שיתנהו לך ותברך: במשמע. העונה
והמברך במשמע קומו ברכו את ה'
אלהיכם בס' עזרא (נחמיה ט) ולאמר
ויברכו שם כבודך והיא עניית אמן
שבמקדש. במסכת תענית (פ"ג דף
טז: ולקמן דף סג.) מפרש קומו ברכו
בתחלת ברכה ויברכו שם כבודך
(נחמיה ט) במקום עניית אמן שבמקדש
אומר בשכמל"ו: שממהרין למברך.
ליתן שכר: אחר סינוקוס. כשלומדס

Comment comprenez-vous la Chita Mekoubetsset pour quelqu'un qui n'a pas de H'youv ?

שיטה מקובצת מסכת ברכות דף נג עמוד ב

אסיקנא דחייב לענות אמן אף על פי שאינו מחוייב בברכה ובלבד שישמע החתימה. אבל מי שמחוייב צריך לשמוע כל הברכה: אחד המברך ואחד העונה אמן במשמע. מואכלת ושבעת וברכת אלא שממהרין שכר למברך וכו'

Comment comprendre que d'après le Roch il faille entendre le nom d'Hachem ?

רא"ש מסכת ברכות פרק ח

[...] ועונין אמן אחר ישראל המברך ואין עונין אמן אחר העכו"ם המברך עד שישמע את כל הברכה אבל אחר ישראל אע"פ שלא שמע את כל הברכה כיון ששמע שהזכיר השם עונין אחריו אמן

טור אורח חיים הלכות ברכת הפירות סימן רטו

עונין אמן אחר ישראל המברך אע"פ שלא שמע כל הברכה אלא הזכרת השם ומוקמינן לה כשלא אכל אבל אם אכל ונתחייב בברכה אינו יוצא עד שישמע כל הברכה

Programme du Jeudi

Revoir les paroles du Rambam énoncées plus haut afin de comprendre les commentaires suivants.

Définir les conclusions du Griz

שו"ת מבי"ט חלק א סימן קיז

וכן מה שאמרו גדולי העונה אמן יותר מן המברך הוא כשהוא מברך להוציא ידי חובה והוא עונה לצאת דומיא דמברך שהוא מברך ברכה שהוא חייב והרמב"ם ז"ל בפ' א' מהל' ברכות וכל העונה אמן אחר המברך הרי זה כמברך והוא שיהיה המברך חייב באותה ברכה משמע דהא דאמר' הרי הוא כמברך או יותר מן המברך הוא כשהוא עונה על ברכה שחייב בה ויוצא ידי חובה ועל כן צריך שיהיה המבר' חייב באותה ברכה אבל אם אינו חייב באותה ברכה אינו השומע כמברך וכ"ש שאינו יותר מן המברך

חידושי הגרי"ז מסכת נזיר דף טו עמוד ב

גמ' א"ל רב לחייא בריה חטוף וברוך וכן א"ל ר"ה לרבה בריה חטוף וברוך, למימרא דמברך עדיף והתניא ר' יוסי אומר גדול העונה אמן יותר מן המברך וכו' תנאי היא דתניא אחד המברך ואחד העונה אמן במשמע אלא שממהרין למברך תחילה

וברמב"ם פ"א מברכות ה"א כתב כל השומע ברכה מן הברכות מתחלתה ועד סופה ונתכוון לצאת בה ידי חובתו יצא ואע"פ שלא ענה אמן, וכל העונה אמן אחר המברך הרי זה כמברך וכו', ובה"ג כתב כל השומע אחד מישראל מברך ברכה מכל הברכות כולן אע"פ שלא שמע הברכה כולה מתחלתה ועד סופה ואע"פ שאינו חייב באותה ברכה חייב לענות אמן, ע"כ. הרי שלא כתב דהרי זה כמברך אלא כשהשומע חייב באותה ברכה ורוצה לצאת בה יד"ח

ונראה דהא דגדול העונה יותר מן המברך או דה"ה כמברך הוא רק כשחייב באותה ברכה, דבאופן זה כיון שהברכה מישר שייכי ליה, אמן כזה הוי כמברך, (ולא משום דיש לו גם הברכה וגם האמן, אלא דאמן על ברכה שיוצא בה יד"ח הוא כמברך), אבל בה"ג שכתב דין עניית אמן על כל ברכה וברכה, בזה לא אמר' דה"ה כמברך

ואמר מרן ז"ל דהברכות של קריאת התורה נמי שייכים להציבור, וא"כ האמן יש לו דין כמברך, דהברכה היא לכל אחד מהציבור

(רשימות תלמידים)

א"ה, עי' בשו"ע או"ח סי' רפ"ד ס"ג שכ' צריך לכיון לברכות הקוראים בתורה ולברכות המפטיר ויענה אחריהם אמן ויעלו לו להשלים מנין מאה ברכות שחיסר מניינם בשבת, ומקורו מדברי הרא"ש בברכות פ"ט הכ"ד. והנה במעדני יו"ט על הרא"ש שם אות ל' נקט בכוונת הרא"ש דיוצא מדין שומע כעונה בעצם הברכה, ומה"ט הקשה דמדוע צריך גם לענות אמן הרי אם מכין ושומע יוצא יד"ח גם בלא עניית אמן, ותי' דמ"מ חשובה טפי ברכה כשעונה אמן ע"ש. ומבואר לכא' דנקט דיש חיוב על כל א' וא' מהציבור לברך ברכת התורה וההפטרה אלא דיוצא ג"כ בשמיעתו דשומע כעונה, ומה"ט כתב שם באות כ' דלכיון לברכת הש"ץ בחזרת התפילה אינו מועיל להשלמת מנין ק' ברכות, כיון דהוא בעצמו כבר התפלל ואינו חייב בחזרת הש"ץ

אמנם הגרע"א בגליון השו"ע שם כתב בשם הפמ"ג דהא דבעי' הכא שישמע ויענה אמן, אף דיוצא בשומע כעונה בלא עניית אמן, דברכת התורה גרע דל"ש לומר שומע כעונה כיון דהוא לא קרא בתורה ול"ש לומר דהו" כמברך, ורק ע"י עניית אמן דגדול העונה אמן יותר מן המברך או דה"ה כמברך חשיב כמברך הברכה ועולה לו לחשבון מאה ברכות, ומבואר מדבריו דאין חיוב על כל א' מהציבור לברך ברכת התורה אלא על הקורא בתורה, ומה שעולה לו למנין הברכות אינו מדין שומע כעונה אלא מדין דהעונה אמן ה"ה כמברך וע"כ צריך שיענה אמן לשו"א כמברך, ועי' בביאור הגר"א שם מש"כ, ודבריו נוטים לכאורה כדברי הגרע"א עש"ה, ועי' בשו"ת הרדב"ז ח"א סי' תקעב שכתב להדיא כדבריהם דהברכה נתקנה רק לעולה לתורה, ולא כדי להוציא את השומעים לפי שהציבור לא נתחייבו בברכה זו ע"ש. [ויל"ע אי מחלוקת זו לענין הברכה תליא במה שדנו האחרונים אי קריאת התורה הוי חובת ציבור או חובה על כל יחיד ויחיד, (עי' ברכת שמואל יבמות סי' כא בשם הגר"ח ז"ל), ויש לפלפל לב' הצדדים, וע"ע בציונים לתורה כלל ט שחקר האם המצוה דקרה"ת הוא השמיעה או הקריאה יע"ש שהאריך בזה, ובתו"ד כ' שאף אם המצוה היא הקריאה מ"מ חובת הברכה תיקנו רק לקורא בתורה לבד ע"ש הטעם

ולכאורה זהו כוונת מרן ז"ל, דאחר שדייק בדברי הרמב"ם דהעונה אמן הרי"ז כמברך, הוא דוקא בברכה שיוצא בה ידי חובתו (חוץ ממה שיוצא בעצם הברכה מדין שו"כ), א"כ צ"ע דברי השו"ע והרא"ש דיוצא בברכת התורה לדין מאה ברכות, הרי אינו חייב בה ואינו יוצא בה יד"ח (וכמ"ש הפמ"ג והגרע"א), וא"כ אף מדין גדול העונה אמן ליכא וכמ"ש בדעת הרמב"ם, וכנראה לכך חידש מרן ז"ל דאף ברכה דמישך שייכי לציבור נאמר בה דין דהעונה אמן הרי"ז כמברך, אף דאינו יוצא יד"ח בעצם הברכה, ונ"מ לדין מאה ברכות דמשלים בברכת התורה וההפטרה אף דאינו יוצא בעצם הברכות מדין שומע כעונה

ויש להסתפק לדבריו בברכות י"ח דחזרת הש"ץ האם גם מיקרי דמישך שייכי לציבור ומשלים בזה מאה ברכות ודלא כהמעדני יו"ט, ואכן עי' במ"ב סי' מו סקי"ד שכ' דאפשר דיוצא ע"פ הדחק במה שמכוין לשמוע חזרת הש"ץ, ולכאורה טעמו כנ"ל, (ומש"כ דרק יוצא ע"פ הדחק, אולי הוא מפני שד' המעדני יו"ט שאינו יוצא). אבל ודאי בברכה גרידא ששמע מחבירו וענה אמן אינו משלים למאה ברכות דלא נאמר בזה דהעונה אמן הרי"ז כמברך וכמ"ש בדעת הרמב"ם

ויתכן דאף כוונת הפמ"ג והרע"א כדברינו, וכל עיקר כוונתם הוא דרק בברכה שהוא מחוייב בה יוצא יד"ח בשומע כעונה בלא עניית אמן ועולה לו למאה ברכות, אבל בברכה שאינו מחוייב בה אף דשייך בדבר, אינו עולה לו למאה ברכות אלא כשעונה אמן וכמשנת

רא"ש מסכת ברכות פרק ט (optionnel)

גם יכוין אדם בשבתות וימים טובים לברכת הקורא בתורה והמפטיר ויענה אמן ויעלו לו להשלים מנין ברכות

רא"ש מסכת חולין פרק ו (optionnel)

ח תניא אידך ושפך וכסה מי ששפך יכסה ומעשה באחד ששפך וקדם חבירו וכסה וחייבו רבן גמליאל ליתן לו עשרה זהובים (ב) שכר ברכה דההוא דסעד אצל רבי אמר ליה רבי כוס של ברכה אתה שותה (ג) או ארבעים זהובים אתה נוטל. אמר ליה כוס של ברכה אני שותה יצתה בת קול ואמרה כוס של ברכה שוה מ' זהובים. מעשה באחד שאמר למוהל אחד שימול את בנו וקדם אחר ומלו. ותבע הראשון שאמר לו האב למולו מן השני עשרה זהובים. ופטרו ר"ת. דאמר בפרק החובל (דף פד ב) דכל מידי דלית ביה חסרון כיס לא עבדין שליחותיהו וכו' ואפילו אם תפס מפקינן מיניה. דכיון שהיה שם בשעת מילה וענה אמן (ד) גדול העונה אמן יותר מן המברך (ה) ואם לא ענה אמן איהו דאפסיד אנפשיה. ואין לפוטרו מטעם זה שיתן לו תרנגולת לשחוט דא"כ אמאי חייבו רבן גמליאל ליתן לו עשרה זהובים. אלא זו מצוה אחרת היא ומצוה ראשונה אזדא לה ומעוות לא יוכל לתקון. ולענין קריאת התורה אם עמד אחר שלא קראו החזן (ו) אף בארץ ישראל היה פטור דבקריאת התורה הכל חייבין וקריאת החזן אינו אלא כי היכי דלא ליתו לאינצויי. ואפילו אם עמד ישראל במקום הכהן אין לחייבו. ואע"ג דדרשינן (גיטין דף נט ב) וקדשתו לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך ראשון. אסמכתא בעלמא היא. כמו ליטול מנה יפה ראשון (ז) דאין יכול לגבות בב"ד

(optionnel) מעדני יום טוב מסכת ברכות פרק ט

ל] ויענה אמן. לפיכך נכון לקוראים בתורה לומר הברכות בקול רם כ"כ הגהת מיימו' פ"ז מה"ת וכתב הב"י דמשמע מדבריהם דדוקא כששומעין אותם ועונים אחריהם אמן ול"נ דאפילו אם אומרים אותם בלחש כיון שהשומעים יודעים איזה ברכה הוא מברך ומכוונים לצאת בה ידי חובתם ועונים אחריהם יוצאים כדאמרין בפרק החליל שבבית הכנסת של אלכסנדריא היו מניפים בסודרים להודיע שסיים ש"ץ הברכה ויענו אמן אלמא שהיו עונים אמן אע"פ שלא שמעו הברכה דכיון שידעו איזו ברכה סיים די בכך (וכמ"ש רבינו פרק שלשה שאכלו סימן ט"ז) וכיון שיכול לענות אמן אע"פ שלא שמע משמע דה"נ נפיק ידי חובת אותה ברכה בכך ע"כ ויראה לי דאף דברי רבינו מטין כדברי ההגהות מדהצריך שיכוין כו' וקשיא לי קושיא אחרת דאם מכוין ושומע תו לא צריך לעניית אמן דהא קי"ל בפרק לולב הגזול דשומע כעונה ומיהו רבינו כתב בפרק מי שמתו סי' י"ח דמ"מ ענייה חשובה טפי ונוכל לומר דגם בכאן לא כתב שיענה אמן אלא מפני שחשוב טפי ברכה כשעונה אבל ודאי שאף אם לא ענה דיוצא גם כן בשמיעתו דשומע כעונה

(optionnel) פרי מגדים אורח חיים משבצות זהב סימן קכד

והוא בשלמא המחויב לברך על האוכל או טלית וכדומה כששמע מאחר ומכוין שומע כעונה וכאלו מברך בעצמו, מה שאין כן למאה ברכות איך נאמר שומע כמברך והוא לא קרא בתורה, רק כשעונה אמן וקיימא לן [ברכות נג, ב] גדול העונה אמן מהמברך, אז עולה לו למאה ברכות, נמצא חמור להשלמת מאה שצריך "לשמוע" וגם אמן כמו שכתב המ"א בסימן מ"ו [ס"ק] ח', מה שאין כן "לצאת ממש" קיל וכששמע יצא אף על פי שלא ענה אמן, וכאמור. וברא"ש ברכות [פ"ט] סימן (ע"ב) [כד] ובסימן רפ"ד לקמן שם נאמר דכיון ויענה אמן, וכדאמרן

Faire le Choulhan Aroukh et Mishna Broura suivant :

שולחן ערוך ומשנה ברורה סי' רטו סעיף ב', שער הציון סק"ז, וביאור הלכה ד"ה שלא שמע כולה

Bon Limoud sur Matmidim !

הלכות ברכת הפירות סימן ריד רטו

ב' מו' שם והל"ש * (ג) * ואם דילג (ד) שם או מלכות (ה) יחזור ויברך * ז' ואפילו לא דילג אלא תיבת העולם לבד צריך לחזור ולברך (ו) דמלך לבד אינה מלכות:

רטו עניית אמן אחר הברכות. וכו' ד' סעיפים:

א אין עונה אמן (א) אחר ברכתיו אלא אחר שתי ברכות או יותר (ב) שהם סוף ברכות ונהגו לענות אמן (ג) אחר יהללך ואחר ישתבח: הגה וי"א שאין עוין אמן רק אחר ברכת (ד) עונה (ה) ירושלים כצרכה המזון וכן המנהג פשוט במדינות אלו ואין לשנות (תוס' ומרדכי ריש פ' שלשה שאכלו ומהרי"ק שורש ע"ב*) וצמקומות שנהגו לענות אמן אחר יהללך וישתבח יענה ג"כ אחר ברכת (ה) שומר עמו ישראל לעד (ז"י סי' נ"א): **ב** השומע אחד מישראל מברך אחת מכל הברכות אע"פ (ו) * שלא שמע כולה

א ברכות מ"ה לפי ה"ק והרמב"ם והר"י יונה והר"ש והרשב"א ב שם ר"ב

שערי תשובה

כמו מלכות וכולהו כתר דראשונה גרידא. כתב הרמב"ם פי"א מברכות העושה מצוה ולא צריך אם היא מצוה שעדיין עשייתה קיימת כגון ציצית תפילין וסוכה מברך אחר שנתעטף אבל אם שחט או כסה או מל בלא ברכה אינו חוזר ומברך אחר עשייה וכן כל כיוצא בזה עמ"א ועי' בס' אבן העזר שחמה על פסק ש"ע ב"ח דילג מלת העולם לנרץ לחזור ולברך ע"ש:

בשמיעתו אף בלא עניית אמן מ"מ לכתולה יש לענות אמן אחר הברכה שנתכוין ללכת בה ולהורות בפועל שהוא נכסין ללכת בה ומייתי מירושלמי פ"ג שאכלו דמנוה בעניית אמן ולא עוד אלא שזמנה להמברך שיא עניית אמן ומיישב בזה דברי הא"י שמיא דמ"מ סי' קס"ז ע"ש וכ' שמשם ראינו למ"ש בפנים מאירות ח"ב סי' ה' שאם כל א' כוסו ידו לקדש וממתיין לחברו שיאמר בפיה"ג ויענה אמן והדר מקדש דהוי הפסק וצנ"י הביא סיוע לזה ג"כ מדברי הב"י סימן ג"ו לענין צ"ש אם סיים קודם החון ע"ש ודברי הפמ"א אלו הנחמי לעיל בש"מ ע"ש:

ביאור הלכה

משנה ברורה
זה האל הגדול חשוב כמו מלכות וכולהו כתר דראשונה גרידא ועי"ש עוד מירושלמי: (ג) ואם דילג וכו'. אבל אם דילג (ה) תיבת אמתה אינו מעבד בדיעבד: (ד) שם וכו'. היינו שלא אמר כלל אזכרה (ב) אבל אם אמר אזכרה אחת כגון אדני (ג) או אלהינו י"א: (ה) יחזור ויברך. המחבר מיידי לענין פתיחת הברכה דאית בה שם ומלכות וה"ה לענין ברכה שיש בה חתימה אם דילג השם בחתימה (ד) הוי כלא חתם כלל: (ו) דמלך לבד וכו'. ובספר אבן העזר חולק ע"ז ועיין צב"ל מה שכתבנו בזה:

מיהא בעי וז"ע לדינא: * ואם דילג שם או מלכות וכו'. ואף דלענין ברכה אינו יואל בשמיהם מ"מ יש חילוק ביניהם לענין לא תשא דברכה בשם בלא מלכות נמי יש בה משום לא תשא נפמ"ג בפתיחה בשם צ"י וצ"ח] אבל במלכות בלבד בלא שם אינו עובר דלא תשא את שם ה' וגו' כתיב משא"כ מלכות [דרך פקודין מ"ע ל' ע"ש]:

א (א) אחר ברכתיו. ר"ל אחר כל ברכה מיוחדת שהוא מברך או אפילו אחר שתי ברכות (א) כל שאינם סיוס ברכות אין עונה בעצמו אחריהם אמן דאיחא בגמרא כל העונה אמן אחר ברכותיו ה"ו מגונה. והנה מלשון הגמרא משמע דלא עשה בזה איסור רק דהוא מגונה וה"מ דלא עשה בזה הפסק אבל אם צריך על איה דבר מצוה שרובה לעשות או ברכת הנהנין דהפסק בזה בין הברכה לאותו דבר עשה איסור בזה (ב) וחזור ומברך נפמ"ג בס"י כ"א]: (ב) שהם סוף ברכות. היינו אחר ברכת שומר עמו ישראל לעד [ואו אחר הפורס סוכת וכו' שאומרים בשבת] שהוא גמר ברכות ק"ש או אחר ברכת עונה ירושלים שהוא גמר ג' ברכות ראשונות שהם מן החורג (ג) ולא אחר ברכות ראשונות וצנ"י וצנ"י לא שייך אלא בגמר וסילוק הענין: (ג) אחר יהללך וכו'. ואע"ג דאין עוין אמן אחר ענינו אלא דוקא אחר שתי ברכות סמוכות מ"מ הוי מקרי סמוכות (ד) דיהללך סמוכה להברכה שלפני הלל וישתבח סמוכה לצרון שאמר דהא אסור להפסיק ולהשית בין ברוך שאמר לישתבח בין ברוך שאמר לישתבח או ברכת הנהנין דהפסק בזה דומה לשומרים ביניהם לא מקרי הפסק] משא"כ בברכה אחרונה שאמר ברכת הנהנין אע"ג דאיכא ג"כ שתי ברכות אחת לפנייה ואחת לאחריה כיון שאין לה אחיזה עם ברכה ראשונה שהרי רשאי להפסיק ולדבר בין הטעימה שאמר ברכה ראשונה לבין ברכה אחרונה הויא ברכה אחרונה כצרכה מיוחדת: (ד) בונה ירושלים. מפני שהוא סוף ברכות שהם מדאורייתא דברכת הטוב והמטיב הויא מדרבנן (ה) וכדי להראות שחילוק יש ביניהם לכך עונים אחריהם אמן: (ה) שומר עמו וכו'. אבל אין עוין אמן אחר יראו עיינו שמברך בעצמו כי היא אינה שייך² לברכה ק"ש והויא כצרכה מיוחדת: **ב** (ו) שלא שמע כולה. אלא שמע רק (ו) שמזכיר השם וסוף

* ואפילו לא דילג אלא תיבת העולם לבד וכו'. ובספר אבן העזר העלה דבר זה ספק הוא וע"כ מספק לא יחזור ויברך ע"ש. והנה מה שהעלה דמהר"ש משמע ג"כ הכי בברכות דף מ' דאינו לשיכונא בדיעבד מדלא הזכיר רק רחמנא מלכא הנה בפרק הרוואה גבי ברכת הודאה הזכיר מלכא דעלמא ע"ש וכן צנ"י ובחרי"י הזכירו שם ג"כ מלכא דעלמא וע"כ אפשר דקצור לשון הוא בפרק כ"ד מברכין וגם שאר רשיותיו אינן מוכרחות כמו שכתב בספר מגן גבורים אכן מירושלמי משמע לכאורה כוונתה דאיחא הסם בריש פרק הרוואה כל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה והטעם משום דכתיב ארוממך אלהי המלך הרי דמתך לבד יא אף יש לדחות דיש לחלק בין מלך לחוד ובין תיבת המלך ואח"כ מלאכי בשו"ע הגר"י שכתב ג"כ הכי דיש חילוק בין מלך להמלך ע"ש. ולפי"ז אף שאין דברי האבן העזר בזה מוכרחין לדחות דברי השו"ע וכמה אחרונים שנמשכו אחריו מ"מ אם אמר המלך זה"א הידיעה מסתברא דאינו חוזר: * שלא שמע כולה. עיין צנ"י במה שכתבנו בדענין שישמע הזכרת השם הוא דעת הרא"ש ותר"י ודעה השניה היא דעת רש"י ואור זרוע [ועוד פוסקים כמו שזיינתי בשעה"צ] ולכאורה הלא זה ע"כ איירי בסתם

שער הציורין
במדרש רע"א שם ומענינו משמע דגם סופה הוא לעיכובא וע"ק: (א) ד"ח בפרק הרוואה: (ב) ולא גרע זה מתיבת רחמנא בסיון קס"ז סי' די"א: (ג) נראה פשוט דה"ה אם הזכיר איה שם משבע. שמות שאינם מתקין די"א בדיעבד דלא גרע כל זה מתיבת רחמנא: (ד) וע"כ לפי מה שהסכים הב"ח לעיל בסיון קפ"ז סי' א' בהרשב"א דחתימת הברכה מעבד א"כ נרץ לחזור ולברך: (ה) הגר"א בס"י נ"א: (ו) ואם ענה אז אמן אחר ברכה שעושה איש אחר תלוי בפלוגתא אם נרץ לחזור ולברך לט"ז בדיעבד א"כ לחזור ולברך ולמ"א נרץ עי"ש צפמ"ג: (ג) הגר"א הני"ל: (ד) צ"י ומ"א וצרכה חמורה נמי לא הוי סמוכות דתקנת קדמונים היה שהראשון העולה לחמורה היה מברך ברכה ראשונה והאחרון ברכה אחרונה א"כ לא מקרי סמוכות והויא ברכה אחרונה כצרכה מיוחדת ואין שייך אמן אחר ברכת עצמו [מ"א]: (ה) אחרונים: (ו) תר"י ורא"ש וטור ורי"ז:

דערביית ודשחרית שאף שהם שתי ברכות הלא אינם צפוק הענין ואמן לא שייך אלא בגמר וסילוק הענין: (ג) אחר יהללך וכו'. ואע"ג דאין עוין אמן אחר ענינו אלא דוקא אחר שתי ברכות סמוכות מ"מ הוי מקרי סמוכות (ד) דיהללך סמוכה להברכה שלפני הלל וישתבח סמוכה לצרון שאמר דהא אסור להפסיק ולהשית בין ברוך שאמר לישתבח בין ברוך שאמר לישתבח או ברכת הנהנין דהפסק בזה דומה לשומרים ביניהם לא מקרי הפסק] משא"כ בברכה אחרונה שאמר ברכת הנהנין אע"ג דאיכא ג"כ שתי ברכות אחת לפנייה ואחת לאחריה כיון שאין לה אחיזה עם ברכה ראשונה שהרי רשאי להפסיק ולדבר בין הטעימה שאמר ברכה ראשונה לבין ברכה אחרונה הויא ברכה אחרונה כצרכה מיוחדת: (ד) בונה ירושלים. מפני שהוא סוף ברכות שהם מדאורייתא דברכת הטוב והמטיב הויא מדרבנן (ה) וכדי להראות שחילוק יש ביניהם לכך עונים אחריהם אמן: (ה) שומר עמו וכו'. אבל אין עוין אמן אחר יראו עיינו שמברך בעצמו כי היא אינה שייך² לברכה ק"ש והויא כצרכה מיוחדת: **ב** (ו) שלא שמע כולה. אלא שמע רק (ו) שמזכיר השם וסוף

הגהות ותיקונים: (א) ל"א: (ב) שייכת: (ג) בא"א סימן נ"א ס"ק ג': (ד) סי' קס"ז ס"ק ג' (ס"ק י"א):

הלכות ברכת הפירות סימן רטו

קכח באר הגולה

* מתחלתה ועד סופה (ז) יאף על פי שאינו חייב באותה ברכה (ח) * חייב לענות (ט) אחריו (צ) [א] אמן (י) אבל אם היה * המברך אפיקורוס או כותי או תינוק או היה גדול (יא) ושינה ממשבע הברכות אין עונין אחריו אמן: הגה ועוין אמן (ג) אחר עובד כוכבים * אם (יב) שמע כל הנכרה מפיו (הר"י פרק אלו דברים): ג' והוא דאין עונין אמן אחר תינוק דוקא (ד) [ב] בשעה (יג) שלומד הברכות לפני רבו ישמותר ללמד לתינוקות הברכות כתקנן ואע"פ שהם מברכין (יד) לבטלה

שערי תשובה

דרבנן: (ב) אמן. נמדרש איתא כששומע אחד מתפלל דבר או מברך לישראל אפי' בלא הזכרת השם חייב לענות אמן ולכן עונים אמן אחר הרחמן צהמ"ו מ"א: (ג) אחר עובד כוכבים. אבל חיוצא ליכא ט"ז ע"ש ועמ"ל. ואף שעובדי כוכבים כונתן לעבודת כוכבים מ"מ חושב וכו' כמ"ש ס"ם קנ"ו: (ד) בשעה שלומד. בא"י נהגו שלא להזכיר השם בקריאתו וכן נמח"ב כתב שכן כתב נמשצ"ן

באר היטב

באר היטב (ב) אמן. נמדרש איתא כששומע אחד מתפלל דבר או מברך לישראל אפי' בלא הזכרת השם חייב לענות אמן ולכן עונים אמן אחר הרחמן צהמ"ו מ"א: (ג) אחר עובד כוכבים. אבל חיוצא ליכא ט"ז ע"ש ועמ"ל. ואף שעובדי כוכבים כונתן לעבודת כוכבים מ"מ חושב וכו' כמ"ש ס"ם קנ"ו: (ד) בשעה שלומד. בא"י נהגו שלא להזכיר השם בקריאתו וכן נמח"ב כתב שכן כתב נמשצ"ן

משנה ברורה

וסוף הנכרה חייב לענות אמן אחריו (ז) ויש שפוסקים דאפילו לא שמע רק חתימת הברכה לרין לענות אמן [א"ר] ועיין בח"א שהכריח דאפילו דעה הראשונה מודה היכא שידוע על איהו נכרה הוא עונה לרין לענות ודלעיל בסיומן קכ"ד ס"ח בהג"ה ע"ש: (ז) אע"פ שאינו חייב. ר"ל וכ"ש היכא שהוא עומד חייב באותה נכרה ורואה לאת צרכת המברך גודלי חייב לענות אמן להורות שגם הוא מחזק ומקיים דברי המברך אכן אז עינין דוקא שישמע כל הנכרה מתחלה ועד סוף כדלעיל בסיומן רי"ג ס"ג: (ח) הייב לענות. דמכיון כי שם ה' אקרא הו' וגו' ואחז"ל [יונה] [ל"ן] אמר להן משה לישראל כשאני מברך ומזכיר שם השי"ת אחס הו' גדול לאלהינו בעניית אמן: (ט) אחריו אמן. איתא נמדרש כששומע שאחד מתפלל דבר או מברך לישראל אפילו בלא הזכרת השם חייב לענות אמן. ולכן נתפשט המנהג שעוין אמן אחר הרחמן צהמ"ו [אחרונים]: (י) אבל אם היה וכו'. מדכ"ל אפיקורוס וכו' (ח) נהדי תינוק וגדול ששינה משמע דחדא דינא אית להו וכי הכי דמתינוק וגדול ששינה אפילו שמע כל הנכרה מפייהם לא יענה אמן והנכרה היא לנטלה כן ה"ה באלו (ט) ואע"ג דבגמרא אמרינן שאף נכוחו עוין אם שמע כל הנכרה מפיו היינו קודם שמאז לה דמות וינה נהר גרויס שהיו עובדין לה אבל אח"כ לא דנותן להר גרויס ואפיקורוס נמי אין כונתו לשמים אלא לע"ג והגר"א צביאורי פסק דבאלו השנים אם שמע כל הנכרה מפיו עונה אחריו אמן: (יא) ושינה וכו'. ודוקא כששינה (י) באלו יאל בהנכרה מחמת זה והרי הוא כמברך נכרה לנטלה דאסור לענות אמן אחריו: (יב) שמע כל הברכה. שאין דרך העו"ג (יא) לכוין לע"ג כשמוזכר השם [וגר"א (יב) דה"ה נמי ששמע מאחד שהמיר דתו לע"ג] ומ"מ דעת הט"ז דאין עליו חיוצא לענות בעכו"ס רק רשות: ג' (יג) שלומד וכו'. ר"ל דאין שייך לומר אמן לאמת ולקיים את דברי המברך אחריו דאין שם נכרה עלה: (יד) לבטלה. ר"ל שלומד הרב עמהם הברכות שלא צומנן אפי"ה מותר להזכיר שם השם (יג) ואפילו הרב יכול להזכיר השם כדי ללמד להתינוק הברכות

מכת הקראים ועיין לעיל נפי' נ"ה קמ"ו נמ"ב: * אם שמע כל הברכה. הגה דעת כמה אחרונים שלדעת הרמב"ם אין עוין אחריו בכל גווני ומ"מ נראה

שער הציון

(ז) רש"י ואור זרוע ונרעטורה ושמק"ב ונר"א"ו צפרק ג' שאלנו משמע דהוא ס"ל אפילו לא שמע כלל הנכרה בעצמו ג"כ מותר לענות ועיין צה"ל ד"ה שלא שמע כולה: (ח) ט"ז והגר"א נמשקנתו [נביאור דברי השו"ע שהוא לשון הרמב"ם] והרמ"א בהגנת דברי השו"ע מדלא פרט אלא עו"ג: (ט) כ"י ולענין עו"ג יש דעות בשו"ע הרמב"ם יש דס"ל דמברך ליה להרמב"ם דעו"ג דיו ככתיב ויש דס"ל דאף הרמב"ם מודה בעכו"ס דעונה אחריו והא"ר הוכיח מפירוש המשנה שלו דס"ל דעו"ג דיו ככתיב ומ"מ לדינא נראה שהכרעת הרמ"א כמו שכתבתי צה"ל: (י) דבאלו יאל כגון שלא חוקר הדברים שהם מתיקף הנכרה כדלעיל נפי' קמ"ז ס"י גודלי לרין לענות אמן: (יא) הר"ר יונה: (יב) כיון שאינו ארוק לע"ג ועיין לעיל נפי' מ"ס צה"ל ד"ה שכתב: (יג) מוכח ממ"א ולבט וס"א ומה שכתב הפתחי משוה שמוכח ממנהש"א [פנהדרין ק"ד] להחמיר אינו כן להמעיין שם: הגהות ותקונין: (א) ל"ט: (ב) שפ"ב ס"ק ד':

ל"קושי דברי הרב: (א) ובשו"ע הרב סעיף ב' פסק דכותי הוי ככרי דאם שמע כל הברכה עונה אמן. אבל אחר מין אסור לענות אמן אף אם שמע כל הברכה.